

УДК 658.5.012.1:330.341.1

Володимир КОСТЕЦЬКИЙ

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Науково обґрунтовано такі поняття, як інновації, інноваційна діяльність, інноваційні процеси, інноваційний розвиток та інноваційний потенціал суб'єктів господарювання. Розглянуто суб'єкти здійснення інноваційної діяльності, представлені основні цілі та завдання кожного з них. Проаналізовано структуру взаємодії рівнів господарювання в реалізації інноваційних проектів. Аргументовано, що управління інноваційною діяльністю можливе через формування та здійснення інноваційного процесу. З'ясовано, що при управлінні інноваційною діяльністю важливий інтеграційний комплексний підхід до усіх рівнів господарювання.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність суб'єктів господарювання, інноваційна активність, інноваційні процеси, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток економіки.

Владимир КОСТЕЦКИЙ

Влияние инновационной деятельности субъектов хозяйствования на инновационное развитие экономики государства

Научно обоснованы такие понятия, как инновации, инновационная деятельность, инновационные процессы, инновационное развитие и инновационный потенциал субъектов хозяйствования. Рассмотрены субъекты осуществления инновационной деятельности, представлены основные цели и задачи каждого из них. Проанализирована структура взаимодействия уровней хозяйствования в реализации инновационных проектов. Приведены аргументы касательно того, что управление инновационной деятельностью возможно через формирование и осуществление инновационного процесса. Выяснено, что при управлении инновационной деятельностью важен интеграционный комплексный подход всех уровней хозяйствования.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность субъектов хозяйствования, инновационная активность, инновационные процессы, инновационный потенциал, инновационное развитие экономики.

Volodymyr KOSTETSKYI

Influence of innovative activities of business entities activity on innovative development of the economy of the country

Introduction. *In today's conditions of economic development, business entities face the challenge of reformatting systems, methods, methods and economic mechanisms for managing sus-*

tainability in terms of innovative approach. Therefore, the solution of economic, social, managerial and personal problems in contemporary society implies a specific innovative style of management, which is based on innovation, innovation, systematic and continuous innovation activities.

Purpose. Identification of peculiarities of the development of innovation activity of business entities in Ukraine, positive features and deficiencies that exist, and clarification of the role of the state in the creation of general institutional coordinates for economic entities as an element of the system of innovative development of the country's economy.

Results. The study of the mechanism of innovation activity allows us to conclude that the formation and development of an innovative management strategy by an economic entity is an integration process that combines the processes of forecasting, planning and accounting of the resource base of the enterprise in the long-term, medium-term and short-term prospects in the new conditions modernization of the state economy. Creating a national innovation system is to build a holistic system that effectively transforms new knowledge into new technologies, products and services that find their real consumers in national or global markets. At the same time, attention should be paid to the development of an innovative strategy by each domestic enterprise, which will create conditions for positive trends in the development of this process.

Conclusions. Innovations are essentially related to the cyclical development of the economy, as they initiate new technological developments. Therefore, in an innovative economy, the state plays an important role in implementing anti-cyclical economic regulation, smoothing out cyclical fluctuations and mitigating their effects. In today's conditions, further development of recommendations for improving the methodology for assessing the innovative potential of industrial enterprises, optimizing the management of innovation activity in the state and its individual regions, the choice of forms and methods of state support for innovation projects in order to improve the investment climate and increase inflow of innovative investments is necessary.

Keywords: innovation, innovative activeness, innovative activity, innovative processes, innovative potential, innovative development of the economy.

JEL Classification: L20, O32, O38.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток – одна з важливих складових економічної динаміки держави. Практично всі країни змагаються за лідерство на світових ринках і це суперництво, як правило, пов'язане з інноваціями. Об'єктивна необхідність застосування інновацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти викликана реаліями XXI ст.: інформатизацією всіх сфер життя, стрімким процесом оновлення знань, глобалізацією економіки, гуманітаризацією суспільства, інтеграційними процесами в економіці.

Ринкові перетворення і процес інтеграції України у світову економіку обумовили потребу запровадження інновацій у всіх сферах діяльності. Останнє десятиліття в Україні ознаменувалося кардинальними соціально-економічними перетвореннями, внаслідок яких, поряд із падінням вітчизняного виробництва і зростанням безробіття, зростає потреба економіки у кваліфікованих фахівцях із новим ринковим мисленням і знанням міжнародних правил ведення бізнесу [1, с. 43].

У сучасних умовах розвитку економіки перед суб'єктами господарювання стоїть проблема реформатування систем, способів, методів і економічних механізмів управління стійкістю розвитку з точки зору інноваційного підходу. Активна інноваційна діяльність забезпечує стратегічну стійкість підприємства. Впровадження інноваційних технологій на підприємствах призводить до оновлення номенклатури товарів, поліпшення якості продукції для задоволення попиту споживачів і максимізації прибутку, а отже, відбувається підвищення ефективності роботи суб'єкта господарювання. Тому вирішення економічних, соціальних та управлінських проблем у сучасному суспільстві передбачає специфічний новаторський стиль господарювання, в основі якого лежить орієнтація на нововведення, новації, систематична і постійна інноваційна діяльність.

Сучасний стан інноваційної сфери, теоретичні та практичні потреби національного виробництва й окремих товаровиробників підтверджують необхідність розробки цілісної концепції управління інноваційними процесами та створення національної інноваційної системи України, що дасть змогу українській економіці інтегруватися в глобальну інноваційну систему. При цьому слід звернути увагу, що лише спрямованість на розробку інноваційної стратегії кожним підприємством створить умови для позитивних тенденцій розвитку цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку держави активно досліджують науковці, серед яких: З. Варналій, В. Геєць [7], Б. Кваснюк, В. Кравчук, В. Семиноженко, Л. Федулова. Інституційний аспект розвитку інноваційної діяльності, її стан та динаміка висвітлюють такі вчені, як Н. Лисецька, М. Гаман, Г. Клейнер, В. Полтерович та ін. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності підприємств та її економічної ефективності

досліджували такі економісти, як: Н. Гавловська, Г. Гейер, А. Гойко, В. Гринєва, Ю. Маленков, Т. Одиноква [10], О. Орлов, О. Панкратова [1], А. Пересада, О. Помірча [3], А. Савченко [4], Н. Соменкова [10], В. Стадник [6], Н. Тарнавська [2], Н. Хрущ, Л. Черкашина [8], Д. Шийка [11], А. Яковлев, О. Ястремська. Віддаючи належне науковим напрацюванням українських та зарубіжних вчених та високо оцінюючи їх внесок, варто зауважити, що проблема інноваційного розвитку суб'єктів господарювання й економіки держави є комплексною і у контексті досягнення конкурентоспроможності України на світових ринках не знайшла свого повного вирішення та залишається актуальною.

Метою статті є визначення особливостей розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні, з'ясування ролі держави у створенні загальних інституційних координат для суб'єктів господарювання як елемента системи інноваційного розвитку економіки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою для розвитку національного виробництва є досягнення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Конкуренція зумовлює появу на ринку підприємств, які активно займаються інноваційною діяльністю. За умов ринкових відносин в Україні розвиток малого та середнього бізнесу є пріоритетним напрямом розвитку національної економіки, її рушійною силою.

Наростання швидкості інноваційних процесів, скорочення життєвого циклу продукції, індивідуалізація виробництва загострюють конкуренцію; така ситуація обумовлює необхідність активізації наукових досліджень у сфері обґрунтування можливостей інноваційного розвитку підприємств [2, с. 15].

Ефективність використання сучасних науково-технічних досліджень (досягнень)

визначається, насамперед, якістю виробничих, технічних, організаційних, маркетингових та фінансових операцій, які й формують інноваційний процес і є його невід'ємною частиною.

Інновації – це діяльність, спрямована на використання результатів нових ідей, нових розробок та наукових досліджень, яка зумовлює появу на внутрішньому і зовнішньому ринках нової конкурентоспроможної продукції [3, с. 569].

Для створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю потрібна наявність відповідної теоретичної бази, яка охоплювала б необхідний понятійний апарат, розробку методології управління в інноваційній сфері, а також адекватний інструментарій.

Термін “інновація” вперше з'явився у науковій літературі в XIX ст., на той час його використовували лише у культурології. Тоді цей термін означав “впровадження деяких елементів однієї культури в іншу” [4, с. 21]. “Innovation” означає нововведення, ноу-хау, нове наукове, науково-технічне досягнення.

Відповідно до міжнародних стандартів, інновація – це кінцевий результат інноваційної діяльності, яка знайшла своє втілення у вигляді нового або значно удосконаленого продукту, впровадженого на зовнішньому та внутрішньому ринках, нового або значно удосконаленого технологічного процесу, який використовується в діяльності суб'єктів господарювання.

Вперше в економічну літературу цей термін ввів Й. Шумпетер, і в перекладі він означає: “... втілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу” [5, с. 194]. Й. Шумпетер аналізував інновацію як нову функцію виробництва, її нову комбінацію. У 1913 р. вчений у своїй праці “Теорія економічного розвитку” запропонував нове визначення поняття інновації, а саме: “...непостійне

проведення нових комбінацій у випадках впровадження нового товару; нового методу виробництва; відкриття нового ринку; оволодіння новим джерелом сировини або напівфабрикатів і проведення нової організації”. Оскільки інновація – це впровадження у життя нової продукції (послуг), нових методів виробництва й організації праці, використання нової техніки та технології, то можна більш розширено тлумачити термін “інновація”. Тобто інновація – це впровадження у споживання абсолютно нового, або значно поліпшеного товару (послуги) чи процесу виробництва, нового організаційного, маркетингового методу, нової організації праці та зовнішніх зв'язків.

Інноваційний процес зумовлює створення й освоєння інновацій, а інновації є результатом впровадження інноваційних процесів. Слід зазначити, що інноваційний процес не завершується тільки доведенням до проектної потужності нової технології, впровадженням нової техніки у виробництво. Інноваційний процес має безперервний характер, оскільки, поширюючись, інновація вдосконалюється та стає ефективнішою. Це дає інновації можливість нового використання, відкриття нових ринків збуту і, відповідно, пошуку нових споживачів, яким потрібен цей новий продукт, технологія або послуга. “Інноваційний процес не може бути перманентним. Він має здійснюватися у тісному взаємозв'язку із середовищем господарювання, стан та динаміка якого визначатимуть швидкість інноваційних перетворень на підприємстві і, відповідно, потребу в інвестиціях. Це дасть змогу обрати правильну стратегію інноваційного розвитку, яка залежатиме від основного типу інновацій та має бути збалансованою за всіма складовими: від розвитку технологічних можливостей і до розвитку людського капіталу, без якого інноваційні зміни не можливі. Тобто інноваційний роз-

виток має охоплювати різні за змістом інновації” [6, с. 129].

В умовах побудови нового типу економіки, відповідальність за реалізацію інноваційної політики, управління інноваційними проектами лягає на суб'єктів інноваційної діяльності залежно від рівня управління, яке може здійснюватися на рівні підприємства регіону та країни.

Всю відповідальність за реалізацію інвестиційно-інноваційного проекту на рівні підприємства несе керівництво підприємства. Тому важливо організувати інноваційну діяльність підприємства так, щоб якість управління відображалася в основних показниках: інноваційна активність, виробництво, випуск і реалізація інноваційної продукції, затребуваність виробленої продукції, подальше зростання, розвиток, конкурентоспроможність підприємства. В такому випадку об'єктом управління є інвестиційно-інноваційний проект у рамках реалізації інноваційної діяльності. Основними завданнями для керівництва є: організація інноваційної діяльності; створення умов для реалізації інвестиційно-інноваційного проекту; реалізація проектів; отримання бажаних позитивних результатів інноваційної діяльності. Основними функціями управління проектами є: планування, організація, стимулювання і контроль за здійсненням проекту.

На рівні регіону управлінням проектами займаються інститути в особі уповноважених органів. На регіональному рівні об'єктом управління виступають регіональна інноваційна система та підприємства регіону. Основними завданнями є: створення сприятливих умов для інноваційного розвитку регіону, для розвитку пріоритетних секторів економіки, нових конкурентоспроможних виробництв; підтримка ефективного впровадження інновацій та розвитку високотехнологічних виробництв; підвищення

інвестиційної привабливості та експортного потенціалу суб'єктів інноваційної діяльності. До основних функцій управління інноваційними процесами на регіональному рівні можна віднести: участь у реалізації державної інноваційної політики; формування та реалізація регіональної інноваційної політики; надання методичної, консультаційної, практичної та іншої допомоги елементам інноваційної інфраструктури, суб'єктам інноваційної системи, що здійснюють державну підтримку інноваційної діяльності; збір, аналіз, моніторинг і надання до уповноваженого органу інформації з інноваційного розвитку, інноваційної діяльності, про реалізацію заходів державної підтримки.

На рівні країни управлінням інноваційного розвитку займаються державні органи. Об'єктом управління є національна інноваційна система. Основними завданнями управління інноваційним розвитком є: формування та реалізація державної інноваційної політики; формування національної інноваційної системи; створення умов для функціонування і розвитку її елементів; активізація інноваційної діяльності; забезпечення виробництва, випуску і реалізації вітчизняної інноваційної продукції; створення умов для розвитку високотехнологічних конкурентоспроможних виробництв; забезпечення інноваційного розвитку країни, створення сприятливого середовища для інноваційного розвитку.

Основними функціями уповноважених органів у сфері інноваційного розвитку на рівні країни є: участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері державної підтримки інноваційної діяльності, науково-технічного розвитку країни; планування, моніторинг, стимулювання, формування і розвиток інноваційної системи; створення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату для розвитку і зростання економіки; забезпечення заходів щодо реалізації

та моніторингу інвестиційно-інноваційних проектів; забезпечення координації процесів диверсифікації та форсованого інноваційного розвитку; розробка, узгодження і виконання нормативно-правових документів, що стосуються інноваційного розвитку; здійснення організації, контролю, моніторингу, стимулювання інноваційної діяльності, інноваційного розвитку країни.

Розглянувши всі рівні управління інноваційним розвитком, бачимо, що всіх об'єднують об'єкт управління, завдання та функції, а відмінністю є лише масштабність.

Результативність інноваційної діяльності можна оцінити через такі показники:

– на рівні підприємства: інноваційна активність підприємства; виробництво і випуск інноваційної продукції; забезпечення конкурентоспроможності продукції. Тут факторами, що сприяють отриманню результативності, служать: створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату на підприємстві; відповідність внутрішньої інноваційної політики підприємства регіональній та державній інноваційній політиці; інноваційний менеджмент; наявність стратегії інноваційного розвитку; наявність інтелектуального потенціалу;

– на рівні регіону: інноваційна активність підприємств регіону; питома вага виробленої та реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі виробництва; розвиток високотехнологічних експорто-орієнтованих виробництв. Факторами, що сприяють отриманню позитивного результату, є: формування і розвиток регіональної інвестиційної системи, створення сприятливих умов для підприємств регіону в здійсненні інноваційної діяльності; наявність регіональної інноваційної політики; грамотне управління інноваційним розвитком регіону; формування інноваційного процесу; забезпечення взаємодії між усіма елементами інвестиційної системи регіону;

прагнення до використання регіональних переваг, формування кластерного підходу до інноваційного розвитку регіону з використанням конкурентних переваг;

– на рівні країни: інноваційна активність регіонів; обсяг виробленої та реалізованої інноваційної продукції; питома вага виробленої інноваційної продукції в загальному обсязі ВВП; розвиток високотехнологічних видів виробництва; поява нових галузей; розвиток конкурентних переваг; вихід на світові ринки з вітчизняною інноваційною продукцією; позиціонування у певній ніші на внутрішньому і світовому ринках; рейтингу позиціонування серед країн з інноваційно орієнтованою економікою. Факторами, що сприяють отриманню бажаного позитивного результату, є: формування національної інноваційної системи, забезпечення взаємодії між її елементами; створення сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату для всіх суб'єктів інноваційної діяльності; наявність державної інноваційної політики та створення умов для її успішної реалізації, створення умов для зростання і розвитку всіх складових інноваційного процесу; прагнення до формування "традиційної" моделі інноваційного розвитку; розвиток конкурентних переваг, формування кластерного інноваційного розвитку.

Враховуючи вищезазначене, доходимо висновку, що всі рівні управління інноваційним розвитком взаємопов'язані. Без інноваційної діяльності та розвитку підприємства не буде інноваційної діяльності та розвитку регіону, а без інноваційного розвитку регіону не буде інноваційної діяльності та розвитку держави. Це стосується і внутрішнього змісту складових кожного рівня.

На всіх рівнях господарювання успішне здійснення інноваційної діяльності й отримання інновацій залежить від реалізації інноваційної політики.

Одним із ключових інститутів інноваційної економіки є держава. Вона не повинна прямо втручатися в інноваційні процеси. Але до її функцій належить створення такого інституційного середовища, яке спроможне забезпечити належне фінансування організаційних структур, що генерують інновації, мінімізацію опортуністичної поведінки суб'єктів господарювання на стадії комерціалізації інновацій та надання фінансової підтримки інноваторам у галузях, що є стратегічно важливими для економічної безпеки та конкурентоспроможності національної економіки [7, с. 17].

Основними складовими інноваційної політики держави є: законодавче забезпечення; формування й підтримка розвитку інноваційної інфраструктури; прогнозування і планування інноваційного розвитку; захист інтелектуальної власності; підтримка розвитку науки та освіти; пільгове оподаткування суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність; державна фінансова підтримка науково-дослідної діяльності й інноваційної господарської діяльності; формування сприятливого організаційного середовища.

Інноваційність підприємства є важливою конкурентною перевагою, оскільки дає змогу своєчасно захистити бізнес від нагріваючих загроз з боку зовнішнього середовища через систему випереджального та неперервного пошуку нових можливостей виживання і розвитку. Інновації збільшують доходи підприємства, прискорюють зростання його економічних показників, є основою для створення конкурентної переваги, залучають інвесторів та споживачів.

Для здійснення інноваційної діяльності необхідна наявність відповідного механізму реалізації її цілей і завдань. На нашу думку, елементами механізму інноваційної діяльності є такі складові: інноваційний потенціал, правова база інноваційної діяльності, фінансові ресурси, інноваційний менеджмент, стратегія інноваційної діяльності та процес розробки і впровадження інновацій (рис. 1).

Базовим елементом створення такого механізму, що дає змогу оцінити принципову можливість здійснення інноваційної діяльності, є інноваційний потенціал – готовність виконувати ті завдання, які давали б можливість досягати поставленої мети.

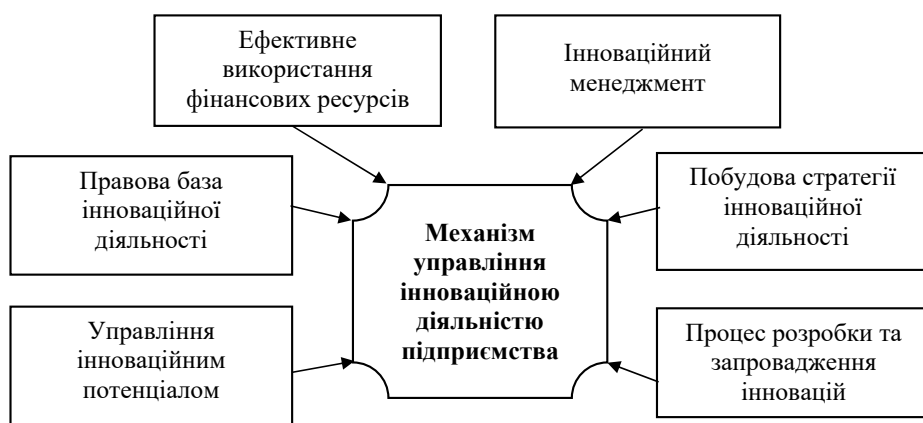

Рис. 1. Основні елементи механізму управління інноваційною діяльністю підприємства*

* Побудовано на основі [10, с. 58].

Аналіз господарської практики свідчить, що сучасні темпи інноваційного розвитку українських підприємств є вкрай незадовільними. Незважаючи на те, що впровадження інновацій на промислових підприємствах є одним зі способів удосконалення структури виробництва, підтримки високих темпів розвитку та рівня прибутковості, інновації досі не стали належним засобом підвищення конкурентоспроможності. Існуюча ситуація зумовлена багатьма внутрішніми і зовнішніми чинниками, серед яких найбільш вагомим є недосконалість фінансового забезпечення – однієї із важливих складових механізму управління інноваційною діяльністю.

Інноваційна діяльність промислових підприємств сприяє інтенсивному розвитку економіки, забезпечує прискорене впровадження у виробництво останніх досягнень науково-технічного прогресу. При цьому важливою умовою ефективної реалізації інноваційних процесів є відповідне фінансове забезпечення усіх етапів інноваційної діяльності. Таке забезпечення розуміють як систему економічних взаємовідносин з приводу пошуку, залучення і результативного використання фінансових ресурсів при здійсненні інноваційної діяльності.

Держава може відігравати різну роль на різних етапах створення інноваційної системи. Й. Парк вважає, що на початковій стадії зародження національних інноваційних систем роль держави у фінансуванні наукових досліджень переважає. На наступній стадії розвитку досягається баланс між участю держави (або суспільного сектору) у фінансуванні інновацій і приватних інвестицій (або бізнес-сектору), що створює можливості вибору альтернатив подальшого розвитку. На третьому етапі, коли національна інноваційна система стає достатньо розвиненою, провідну роль у фінансуванні інновацій відіграє бізнес-сектор [7, с. 18].

Проте українська інноваційна система ще не досягла третього рівня.

Основними проблемами фінансового забезпечення інноваційних процесів на підприємствах є такі:

- недостатній обсяг бюджетних коштів, які спрямовують на розвиток інноваційної діяльності;
- незадовільне співвідношення обсягів фінансування інноваційної діяльності державою і приватним сектором;
- високі економічні ризики інноваційної діяльності;
- відсутність системи податкового, митного та страхового стимулювання вкладень коштів приватного сектору в інноваційну діяльність;
- нерозвиненість кредитно-грошової системи підтримки інноваційної діяльності: низька капіталізація банківської сфери та високі процентні ставки за кредит;
- недостатня інформаційна підтримка венчурної індустрії;
- дефіцит кваліфікованих менеджерів в управлінні венчурними фондами.

Вирішення названих проблем неможливе без активної участі держави. Державне фінансування інновацій здійснюється в таких формах – фінансова підтримка високоефективних інноваційно-інвестиційних проектів, фінансування цільових програм, фінансування проектів у рамках державних зовнішніх позик [8, с. 70].

Економічне регулювання інноваційної діяльності в державі має на меті розвиток ринкової економіки, підвищення підприємницької активності суб'єктів господарювання, стимулювання конкуренції, а також використання інструментів податкової та амортизаційної політики для створення сприятливих умов ведення бізнесу [9, с. 71].

Державне фінансування та надання державних гарантій інноваційним програмам та розробкам дасть змогу підвищити

інвестиційну привабливість та інноваційну активність суб'єктів господарювання.

Фінансова підтримка державою інноваційної діяльності здійснюється за такими напрямками:

1. Держава, використовуючи непрямі механізми підтримки інноваційної сфери, забезпечує притік приватних інвестицій у цю сферу. Йдеться, зокрема, про стимулювання інвесторів, що вкладають кошти в наукомістке високотехнологічне виробництво, про підтримку організацій різних форм власності в період освоєння ними інновацій шляхом надання кредитів і державних гарантій.

2. Особливу увагу слід приділити формуванню раціональної податкової політики, яка передбачає відповідні пільги і преференції, що надаються підприємствам, які створюють та впроваджують нову техніку і технології. Доцільно ввести такі податкові пільги:

- введення дослідного податкового кредиту у вигляді права підприємств, зайнятих інноваційною діяльністю, віднімати з податку на прибуток частину приросту витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, спрямовані на розробку інновацій;
- вилучення з оподаткованої бази частини отриманого доходу, яка спрямовується на інвестиції у власний технологічний розвиток, тобто на нові розробки і технічне переозброєння підприємства;
- запровадження режиму “податкових канікул” на прибуток, отриманий від реалізації наукомісткої інноваційної продукції протягом трьох років з моменту її освоєння і випуску;
- звільнення від податку на майно у перші роки після введення в експлуатацію нових машин і устаткування підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність.

3. Необхідно забезпечити державну підтримку системи венчурного інвестування та

страхування інноваційних ризиків для залучення інвестицій приватного сектору та банківських установ у інноваційний бізнес. Важливим кроком в цьому напрямку може стати формування спеціалізованих банків інноваційного розвитку та страхових компаній, що страхують кредитні ризики, пов'язані з освоєнням інноваційної продукції [10, с. 241].

4. Активна участь держави у розвитку інфраструктури інформаційного ринку: створення електронних бірж, активне провадження венчурних ярмарок.

Перелічені заходи рекомендується реалізовувати комплексно, що в підсумку підвищить їхню сукупну ефективність.

Для успішної реалізації ухвалених інноваційних цілей доцільно розробити і реалізувати стратегію інноваційного зростання, яку слід сприймати як обраний вектор розвитку інноваційної діяльності підприємства, в тому числі сукупність управлінських рішень щодо розподілу інноваційних ресурсів, що, в підсумку, сприяє збільшенню вартості суб'єкта господарювання. З огляду на рівень інноваційних ресурсів, реалізація стратегії надає підприємству можливість досягнення цілей з урахуванням обмежень, пов'язаних з макроекономічним та мікроекономічним середовищем.

Основними критеріями при розробці та реалізації стратегії інноваційного зростання на підприємстві мають бути:

1) раціональний вибір стратегічної альтернативи необхідно спрямувати на формування такої стратегічної позиції, що забезпечить довгострокову життєздатність підприємства в мінливому середовищі на основі зростання інноваційного потенціалу та інноваційної діяльності;

2) у процесі розробки і реалізації стратегії виявляють основні напрямки розвитку, просування яких забезпечить інноваційне зростання та посилення позицій підприємства на ринку;

3) безперервний моніторинг та контроль інноваційного зростання.

Запропонована модель дослідження процесу розробки і реалізації стратегії інноваційного зростання підприємств (рис. 2) передбачає економічно доцільний спосіб адаптації українських підприємств до умов мінливого та невизначеного зовнішнього середовища шляхом забезпечення його інноваційного зростання.

Грамотне управління інноваційною діяльністю, реалізація інвестиційно-інноваційних проектів на підприємствах в основному здійснюється через інноваційний

процес. Управління інноваційним процесом в ході безперервного отримання інновацій має сприяти позитивному ефекту і структурним перетворенням в економіці.

Проведене дослідження механізму інноваційної діяльності дає змогу зробити висновок про те, що формування і розвиток інноваційної стратегії управління суб'єктом господарювання є інтегрованим процесом, що об'єднує прогнозування, планування та облік ресурсної бази підприємства на довгострокову, середньострокову і короткострокову перспективи в нових умовах модернізації економіки держави.

Рис. 2. Модель процесу розробки та реалізації стратегії інноваційного зростання підприємства *

* Розроблено автором.

Створення національної інноваційної системи полягає у формуванні цілісної системи, яка ефективно перетворює нові знання в нові технології, продукти та послуги, які знаходять своїх реальних споживачів на національних або глобальних ринках. Вважаємо, що створення національної інноваційної системи дасть можливість українській економіці інтегруватися в глобальну інноваційну систему (рис. 3).

При цьому слід звернути увагу на розробку інноваційної стратегії кожним українським підприємством, що створить умови для позитивних тенденцій розвитку такого процесу.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна констатувати, що інновації суттєвим чином пов'язані з циклічним розвитком економіки, оскільки вони започатковують нові технологічні уклади. Тому в інноваційній економіці держава відіграє важливу роль у здійсненні антициклічного

регулювання економіки, згладжуванні циклічних коливань і пом'якшенні їх наслідків.

Водночас доводиться визнати, що в сучасних умовах необхідна подальша розробка рекомендацій щодо покращення методики оцінки інноваційного потенціалу підприємств, оптимізації управління інноваційною активністю в державі та окремих її регіонах, вибору форм і методів державної підтримки інноваційних проектів із метою покращення інвестиційного клімату та зростання притоку інноваційних інвестицій.

Тому, основними завданнями подальшого вдосконалення фінансового забезпечення активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання мають бути: фінансова підтримка державою інноваційної діяльності підприємств; формування державної системи гарантій банківських кредитів, спрямованих на фінансування інноваційної діяльності; а також пільгове

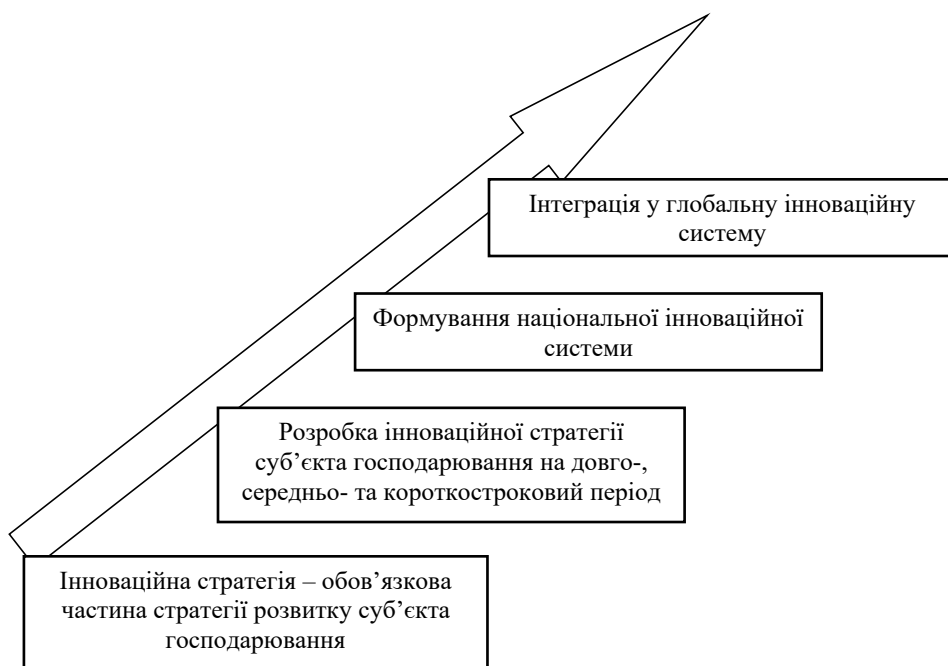

Рис. 3. Етапи переходу до інноваційної економіки*

* Побудовано автором.

кредитування інноваційних проектів фінансово-кредитними установами; створення сприятливих умов для розвитку такої форми фінансування підприємництва, як лізинг; формування системи стимулювання розвитку венчурного бізнесу в Україні; створення відповідного правового забезпечення функціонування венчурного підприємництва; забезпечення створення заставних фондів для стимулювання інвестицій, пайової участі державного капіталу у формуванні інноваційної інфраструктури та реалізації інноваційних проектів у межах державно-приватного партнерства.

Таким чином, питання розробки методів управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання, заснованих на принципах інтеграції управління інноваційним процесом, має важливе значення, вирішення яких вважається вкрай важливим. Здатність до здійснення стратегії інноваційного зростання і фактичного застосування інновацій стане невід'ємною умовою досягнення якісного економічного зростання, науково-технічного прогресу і виходу діяльності суб'єктів господарювання на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Панкратова О.М. Інституційна обумовленість інноваційного розвитку суб'єктів господарювання / О.М. Панкратова // *Економічна теорія та право*. – 2017. – № 1(28). – С. 42–53.
2. Тарнавська Н.П. Побудова концепції управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку / Н.П. Тарнавська // *Економіст*. – 2010. – № 9. – С. 30–41.
3. Помірча О.М. Необхідність впровадження інноваційної діяльності як рушійної сили економічного зростання суб'єктів господарювання / О.М. Помірча // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – Вип. 5. – С. 568–572.

4. Савченко А.В. *Экономические методы управления инновационными процессами* / А.В. Савченко. – К. : Высшая школа, 1990. – 111 с.

5. Шумпетер Й. *Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, кредита, процента и циклы конъюнктуры)* / Й. Шумпетер ; пер. с нем. – М. : Прогресс, 1982. – 453 с.

6. Стадник В.В. *Проблеми управління інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств* / В.В. Стадник, Т.В. Михальчик, В.М. Йохна // *Вісник Хмельницького нац. ун-ту*. – Сер. "Економічні науки". – 2011. – Т. 1, № 2. – С. 128–132.

7. *Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.* – К. : НАН України, 2015. – 336 с.

8. Черкашина Л.О. *Концептуальні положення фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств машинобудування* / Л.О. Черкашина // *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*. – 2010. – Ч. 1. – С. 68–75.

9. Удалих О.О. *Державна підтримка як фактор підвищення інноваційної активності промислових підприємств* / О.О. Удалих, Н.М. Бондаренко // *Маркетинг і менеджмент інновацій*. – 2011. – Т. 2, № 3. – С. 68–72.

10. Одинокова Т.Н. *Финансовое обеспечение инновационной деятельности промышленных предприятий* / Т.Н. Одинокова, Н.С. Соменкова // *Вестник Нижегородского ун-та им. Н. И. Лобачевского*. – 2011. – № 5-1. – С. 238–241.

11. Шийко Д.С. *Механизм управления инновационной деятельностью и инновационная стратегия хозяйственного образования* / Д.С. Шийко // *Экономика в промышленности*. – 2012. – № 1. – С. 57–61.

References

1. Pankratova, O.M. (2017). *Institutsiina obumovlenist innovatsiinoho rozvytku subiktiv hospodariuvannia* [Institutional condition of

innovation development of business entities]. *Ekonomichna teoria ta parvo – Economic Theory and Law*, 1(28), 42–53 [in Ukrainian].

2. Tarnavska, N.P. (2009). *Pobudova kontseptsii upravlinnia konkurentospromozhnistiu subiektiv hospodariuvannia na zasadakh innovatsiinoho rozvytku* [Construction of the concept of managing the competitiveness of economic entities on the basis of innovative development]. *Ekonomist – Economist*, 9, 30–41 [in Ukrainian].

3. Pomircha, O.M. (2015). *Neobkhdnist vprovadzhennia innotsiinoi dialnosti yak rushiinoi syly ekonomichnoho zrostannia subiektiv hospodariuvannia* [Need for introduction of innovative activity as a driving force of economic growth of business entities]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of the Economy*, 5, 568–572 [in Ukrainian].

4. Savchenko, A.V. (1990). *Ekonomicheskie metody upravleniia innovatsionnymi protsesami* [Economic management of innovative processes]. Kyiv: Vysshaya shkola [in Russian].

5. Shumpeter, Y. (1982). *Teorya ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of economic development]. Moskva: Progress [in Russian].

6. Stadnyk, V.V., Mykhalchuk, T.V., Yokhna, V.M. (2011). *Problemy upravlinnia investytsiyinym zabespechenniam innovatsiinoho rozvytku vitchyznianskykh vyrobnychykh pidpriemstv* [Problems of management of investment support of innovative development of domestic production enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytsk National University*, 2, 128–132 [in Ukrainian].

7. Heiets, V.M. (Ed.). (2015). *Innovatsiina Ukraina 2020: natsionalna dopovid*. [Innovative Ukraine 2020]. Kyiv: NAN Ukrainy [in Ukrainian].

8. Cherkashyna, L.O. (2010). *Kontseptualni polozhennia finansovoho zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva mashynobuduvannia* [Conceptual provisions of financial support of innovative development of mechanical engineering enterprises]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku – Strategy and mechanisms of regulation of industrial development*, 1, 68–75 [in Ukrainian].

9. Udalykh, O.O., Bondarenko, N.M. (2011). *Derzhavna pidtrymka yak factor pidvyshchennia innovatsiinoi aktyvnosti promyslovykh pidpriemstv* [State support as a factor in increasing the innovation activity of industrial enterprises]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Innovation Management*, 3, 2, 68–72 (Vol. 2) [in Ukrainian].

10. Odynokova, T.N., Somenkova, N.S. (2011). *Finansovoe obespechenie innovatsionnoy deyatelnosti promyshlennykh predpriyatiy* [Financial support for innovation activities of industrial enterprises]. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo – Bulletin of Nizhny Novgorod University*, 5–1, 238–241 [in Russian].

11. Shiyko, D. S. (2012). *Mekhanizm upravleniya innovatsionnoy deyatelnostyu i innovatsionnaya strategiya hozyaystvennogo obrazovaniya* [The mechanism of innovation management and innovation strategy of economic education]. *Ekonomika v promyshlennosti – Economy in Industry*, 1, 57–61 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 11.11.2018.

УДК 657.421.3:006.3

Валентина ЯСИШЕНА

СТРУКТУРА І ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ЗА РІЗНИМИ РІВНЯМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Проаналізовано структуру об'єктів нематеріальних активів (НМА), що наведені в міжнародних, європейських і національних стандартах експертної оцінки і бухгалтерського обліку. Запропоновано перелік НМА, що був сформований на основі вивчення міжнародних, європейських і національних стандартів експертної оцінки і може враховуватися підприємством для оцінки вартості бізнесу і потреб управління НМА. Зазначено, що є необхідність в удосконаленні національного стандарту 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності", наближенні його до міжнародної практики. Потребує розробки стандарт оцінки НМА, який буде регулювати не тільки оцінку об'єктів інтелектуальної власності, а також інших об'єктів НМА.

Ключові слова: оцінка, нематеріальні активи (НМА), інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність, стандарти оцінки.

Валентина ЯСИШЕНА

Структура и оценка нематериальных активов при разных уровнях стандартизации

Проанализирована структура объектов нематериальных активов (НМА), которые отображаются в международных, европейских и национальных стандартах экспертной оценки и бухгалтерского учета. Предложен перечень НМА, который был сформирован на основе изучения международных, европейских и национальных стандартов экспертной оценки и может учитываться предприятием для оценки стоимости бизнеса и потребностей управления НМА. Указано, что есть необходимость в усовершенствовании национального стандарта 4 "Оценка имущественных прав интеллектуальной собственности", приближении его к международной практике. Требуется разработки стандарт оценки НМА, который будет регулировать не только оценку объектов интеллектуальной собственности, а также других объектов НМА.

Ключевые слова: оценка, нематериальные активы (НМА), интеллектуальный капитал, интеллектуальная собственность, стандарты оценки.

Valentyna YASYSHENA

Structure and valuation of intangible assets at different levels of standardization

Introduction. *Today, due to the large number of types of intangible assets that are presented in the valuation and accounting standards of different levels, it is difficult to determine their objective assessments.*

© Валентина Ясишена, 2019

Purpose. The article is devoted to the research and systematization of IA objects, presented in the international, European and national standards of expert assessment and accounting, with the aim to find the ways of domestic standards improvement, as well as management of IA at the enterprise.

Results. The structure of the IA objects, which are described in the International Standard for Assessments 210 "Intangible Assets", the European Standards for Evaluation of the TEGoVA, the Professional Standards for the Evaluation of RICS, the National Standard No. 4 "Appraisal of Intellectual Property Rights", the International Accounting Standard 38, Intangible Assets, and the Standards of Accounting 8 "Intangible Assets", is analyzed. It is established that the objects of IA are shown in the international and national accounting standards, which are reflected in the accounting and financial statements of the entity, but they do not fully cover the market value of the enterprise. The list of objects of IA, which is not given in P (C) BO 8, is marked out and described, and accordingly they are not reflected in the financial statements of the enterprise. The article proposes a list of IA, which was formed on the basis of study of the international, European and national standards of expert assessment and can be taken into account by the enterprise for the estimation of business value and needs of IA management.

Conclusions. It is noted that the assessment of IA is not a sufficiently developed direction of professional property valuation; therefore, there is a need to improve the National Standard 4 "Appraisal of Intellectual Property Rights" from its approximation to international practice. It has been determined that a standard for the assessment of IA, which will regulate not only the evaluation of intellectual property objects, but also other IA objects, which will be used in international practice, taking into account contemporary economic development, will be developed. The results of this article outlined the directions of further research in the area of improving the methodology of IA assessment.

Keywords: assessment, intangible assets (IA), intellectual capital, intellectual property, assessment standards.

JEL Classification: M41.

Постановка проблеми. Нематеріальні активи (НМА) є важливою складовою майна підприємств і мають важливе значення для розвитку бізнесу, оскільки вони підвищують інвестиційну привабливість, прибутковість, рівень конкурентоздатності суб'єктів господарювання. На сьогодні важко визначити об'єктивні методи для їх достовірної оцінки через велику кількість видів НМА і різні їх властивості. Важливість вивчення об'єктів НМА, що підлягають оцінці і висвітлюються у IVS 210, EVS TEGoVA, Standards RICS, полягає у тому, що вони є головними стандартами міжнародного рівня, на базі яких розробляються стандарти оцінки на всіх

інших рівнях. Тому важливо провести аналіз всіх об'єктів НМА, а особливо звернути увагу на ті, які не регламентуються вітчизняними стандартами оцінки й обліку. Це необхідно для удосконалення управління НМА і виявлення тих об'єктів НМА, які не відображаються у фінансовій звітності, але впливають на ринкову вартість підприємства, що є надзвичайно актуальною проблемою в сучасних економічних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оцінки нематеріальних активів та їх впливу на вартість компанії у площині розвитку постіндустріальної економіки займалися такі українські та зару-

біжні вчені-економісти, як О. Бутнік-Сіверський, В. Діба, Л. Едвінсон [L. Edvinsson], З. Задорожний, Т. Коупленд [T. Kouplend], П. Куцик, Н. Пузиня [N.Yu. Puzynia], К. Свейбі [K. Sveiby], Л. Федулова, Дж. Хитчнер [J. Hitchner] та інші. Науковці і практики вказують на необхідність і важливість проведення досліджень у напрямках, пов'язаних з удосконаленням оцінки НМА, що має значний вплив на формування достовірної вартості підприємства. Проте, незважаючи на значний науковий доробок вчених-економістів, залишається низка важливих проблем, які потребують системного і глибокого вивчення підходів щодо формування і виокремлення об'єктів НМА з урахуванням міжнародного досвіду, для визначення шляхів удосконалення вітчизняних стандартів і покращення достовірності цих активів.

Метою статті є дослідження і систематизація НМА, що наведені в стандартах оцінки і обліку різних рівнів стандартизації для удосконалення управління ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою умовою формування достовірної інформації у сфері обліку НМА і відображення їх у фінансовій звітності є достовірність і науково обґрунтована їх оцінка. Залежно від мети проведення вона поділяється на експертну і бухгалтерську. Регулювання експертної і бухгалтерської оцінок НМА у світі стандартизовано на відповідних рівнях. Експертна оцінка НМА стандартизована за трьома рівнями: міжнародним, європейським і національним. Бухгалтерська оцінка НМА стандартизована на міжнародному, регіональному і національному рівнях.

Для вивчення питань оцінки НМА опрацьовано основні міжнародні, європейські і національні стандарти експертної оцінки і обліку, до яких віднесено: міжнародні стандарти оцінки 2017. Міжнародний стандарт оцінки (МСО) 210 "Нематеріальні активи" [1]; європейські стандарти оцінки TEGoVA –

2003; рекомендації 8 "Оцінка нематеріальних активів" [2]; професійні стандарти оцінки RICS – 2017. VPGA 6 "Оцінка нематеріальних активів" [3]; національний стандарт № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності". Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3.10.2007 р. № 1185 [4]; МСБО (IAS) 38 "Нематеріальні активи" [5]; П(С)БО 8 "Нематеріальні активи" [6]. Порівнюючи міжнародні і вітчизняні нормативні документи з експертної і бухгалтерської оцінки НМА, встановлено різні підходи до виокремлення об'єктів НМА (рис. 1, 2, 3).

В МСО 210 "Нематеріальні активи" і в професійних стандартах оцінки RICS (рис. 1 і 2) використано аналогічний підхід до класифікації об'єктів НМА з метою їх оцінки. Об'єкти НМА згруповані у відповідні групи, що пов'язані з маркетингом, клієнтами, мистецтвом, контрактами, технологіями і гудвіл. В Standards RICS надаються додаткові коментарі до оцінки НМА та практичне застосування МСО 210. Однак між цими стандартами є низка розбіжностей в частині розкриття об'єктів оцінки НМА. Необхідно звернути увагу на те, що деякі з перелічених об'єктів належать до інтелектуального капіталу, але в даних стандартах вони зазначені як НМА.

В МСО 210, Standards RICS, EVS TEGoVA і МСБО 38, на відміну від НС 4 і П(С)БО 8, відмічено об'єкти НМА, які стосуються обслуговування клієнтів компанії, а саме: списки клієнтів, заборгованість у замовленні чи виробництві, договори з клієнтами та пов'язані з ними відносини, лояльність клієнтів, позадоговірні відносини з клієнтами. Зазначимо, що виокремлення клієнтської бази як об'єкта НМА банківських установ було розкрито в дисертаційному дослідженні Ю. О. Колчар у 2014 р. [7, с. 4]. В Standards RICS і МСБО 38 разом з клієнтськими відносинами до об'єктів НМА віднесено відносини з постачальниками. Одночасно в

Рис. 1. Об'єкти НМА, наведені в стандартах оцінки IAS 210 і EVS TEGoVA*

* Складено на основі [1, 2].

МСБО 38 зазначено, що за відсутності юридичних прав захисту або інших способів контролю взаємовідносин з клієнтами чи їхньої лояльності суб'єкт господарювання, як правило, немає достатнього контролю над економічними вигодами від взаємовідносин

з клієнтами чи від їх лояльності, щоб розглядати ці об'єкти (портфель клієнтів, частку ринку, взаємовідносини з клієнтами та їхню лояльність) як такі, що відповідають визначенню нематеріальних активів.

Рис. 3. Об'єкти НМА, наведені в МСБО 38 і І(С)БО 8*

* Складено на основі [5, 6].

вигоди від взаємовідносин з клієнтами, то такі взаємовідносини з клієнтами відповідають визначенню нематеріального активу [5].

На нашу думку, категорію “перелік клієнтів” необхідно внести у вітчизняну нормативно-правову базу як об'єкт НМА, що

наблизить вітчизняне законодавство до міжнародних і європейських стандартів. Необхідність уведення списку клієнтів до вітчизняних нормативно-правових документів, як об'єкта НМА необхідно у зв'язку з тим, що сформована клієнтська база у сучасних економічних відносинах має значний вплив на підвищення конкурентоспроможності й ефективності діяльності компанії, а відповідно і на збільшення її вартості.

У Standards RICS, на відміну від МСО 210 та інших стандартів, більш деталізовано розкрито права на НМА, що належать до мистецтва, і перелічені такі НМА, як: опери, балет, журнали, газети, картини, фотографії, відео, телевізійні програми.

У МСО 210 і Standards RICS є відмінності у НМА, пов'язані з технологіями. До МСО 210, на відміну від Standards RICS до НМА, віднесено формули, проекти і рецепти. В Standards RICS виокремлені такі об'єкти, як комерційні секрети, дослідження в процесі розробки, ноу-хау. Також в Standards RICS не згадується про права на природні ресурси.

В EVS TEGoVA відмічено інший підхід щодо групування об'єктів НМА, на відміну від МСО 210 і Standards RICS. В EVS TEGoVA виокремлені чотири групи об'єктів НМА, як гудвіл бізнесу (нерозподілені НМА), персональний гудвіл, ідентифіковані НМА, інші НМА бізнесу.

В EVS TEGoVA, на відміну від інших стандартів оцінки, виокремлено в окремий об'єкт НМА "персональний гудвіл". У цьому стандарті зазначено, що персональний гудвіл приєднаний до особи, керуючого бізнесом, не передається при продажах і тому не включається в розрахункову вартість, крім випадків, коли власник продовжує працювати в бізнесі. Необхідно зазначити, що в Standards RICS (VPGA 4) п. 2.9. теж розкривається поняття "персональний (особистий) гудвіл (поточного оператора)",

як величина прибутку, що генерується над ринковими очікуваннями, які будуть погашені при продажі торговельної власності разом з фінансовими факторами, пов'язаними конкретно з поточним оператором бізнесу, наприклад як оподаткування, амортизаційна політика, витрати на позики та капітал, вкладений у бізнес [3, с. 104]. В п. 20.6 МСО 210 персональний (особистий) гудвіл згадується як той, що не передається третім особам.

Отже, вищезазначене свідчить про те, що підходи до сутності персонального (особистого) гудвілу по-різному викладено в EVS TEGoVA, Standards RICS і IAS 210. Виникнення персонального гудвілу можливе при продажі бізнесу, і він не є тією категорією, що відображається в обліку. Загалом, гудвіл в міжнародних і європейських стандартах оцінки належить до НМА, а в МСБО 38 і П(С)БО 8 регулюється МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу" і П(С)БО 19 "Об'єднання підприємств". Згідно з п. 49 МСБО 38, внутрішньо генерований гудвіл не слід визнавати як актив, оскільки він не є ідентифікованим ресурсом (тобто не є відокремлюваним і не походить від договірних або інших юридичних прав), який контролюється суб'єктом господарювання і який можна достовірно оцінити за собівартістю [5, с.8].

В EVS TEGoVA в групі ідентифікованих НМА виокремлена категорія "інформаційні ресурси", що містить системи, процедури, обстеження, прогнози, розрахункові оцінки, списки клієнтів, технічні дані. Також в європейських стандартах наведено НМА в стадії розробки, цю категорію також можна зустріти в Standards RICS (дослідження в стадії розробки) і в МСБО 38. В МСБО 38 стосовно внутрішньо генерованих НМА наголошено, що не варто визнавати жодного НМА, що виникає в результаті дослідження. НМА, який виникає в результаті розробки, варто визнавати, якщо суб'єкт господарю-

вання може це довести відповідно до вимог, визначених в цьому стандарті [5]. В п. 7 П(С)БО 8 зазначено, що НМА, отриманий в результаті розробки, слід відображати в балансі за відповідних умов, розкритих у цьому пункті. Але різниця між міжнародними і європейськими стандартами щодо П(С)БО 8 полягає тому, що в них об'єктом оцінки НМА може виступати ще на стадії або в процесі розробки, а відповідно до П(С)БО 8 НМА, що отриманий в результаті розробки.

В EVS TEGoVA, на відміну від усіх досліджуваних стандартів, до групи інші НМА бізнесу віднесено такі об'єкти, як "технічні бібліотеки та сховища газет" і "навчена і зібрана разом робоча сила". В IVS 210 "Intangible Assets" у п. 20.8 користь зібраної робочої сили включено як елемент до складу гудвілу. Подібний об'єкт "навчена і зібрана разом робоча сила" згадано в п. 15 МСБО 38 "група кваліфікованих працівників", але в цьому стандарті наголошено, що суб'єкт господарювання не має достатнього контролю над очікуваними майбутніми економічними вигодами, отримуваними від групи кваліфікованих працівників і від навчання, щоб вважати ці об'єкти такими, що відповідають визначенню нематеріального активу. З тієї ж причини малоімовірно, що певне управління чи технічний талант відповідають визначенню нематеріального активу, крім випадків, коли їх використання та отримання очікуваних майбутніх економічних вигід захищені юридичними правами та якщо вони при цьому відповідають іншим складникам визначення [5]. Отже, з цього випливає, що віднести групу кваліфікованих працівників до НМА дуже проблематично. Але, на нашу думку, при оцінці бізнесу необхідно оцінювати НМА "група кваліфікованих працівників" через те, що цей вид інтелектуального капіталу у сучасному економічному середовищі базується на використанні спеціальних знань, навичок, досвіду, таланту, креативного способу

мислення кваліфікованих працівників (технологів, інженерів, бухгалтерів, конструкторів, дизайнерів, програмісти тощо), що може мати значний вплив на вартість бізнесу.

В НС № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності", на відміну від МСО 210, Standards RICS, EVS TEGoVA, МСБО 38 і П(С)БО 8, включено "раціоналізаторські пропозиції" і "географічні зазначення". Об'єкти прав інтелектуальної власності, що наведені в цьому стандарті, аналогічні об'єктам, що викладені в П(С)БО 8. В НС 4 також вказано, що ще можуть бути інші об'єкти, які згідно із законодавством належать до об'єктів права інтелектуальної власності. Це припущення розширює сферу об'єктів оцінки прав інтелектуальної власності.

Досліджуючи структуру НМА, що наведена в МСБО 38, і порівнюючи її з міжнародними, європейськими і вітчизняними стандартами, встановлено низку відмінностей. В МСБО 38 такі об'єкти НМА, як заголовки та назви видань також викладено в Standards RICS (газетні заголовки). Рецепти, формули, моделі, проекти та прототипи відсутні в П(С)БО 8, НС 4, але є в МСО 210 і відповідно в МСБО 38.

Порівнюючи НС 4 з П(С)БО 8, встановлено, що об'єкти інтелектуальної власності в них є аналогічними, але в НС 4, як уже згадувалось, включають ще раціоналізаторські пропозиції і географічні зазначення, що відсутні в П(С)БО 8. Одночасно виникає питання, якими вітчизняними стандартами оцінки регулюється процес оцінювання таких груп НМА, що не є об'єктами інтелектуальної власності, але зазначені в П(С)БО 8, а саме: права користування природними ресурсами, права користування майном, інші нематеріальні активи?

Проведене дослідження вказує на різні підходи до виокремлення об'єктів НМА й інтелектуальної власності (ІВ).

В МСБО 38 об'єкти НМА викладені у двох частинах стандарту і, на нашу думку, їх групування є не зовсім вдалим, деякі з наведених об'єктів дублюються в п. 9 і п. 119 (рис. 3). Для покращення процесу обліку й оцінки необхідно їх чітко згрупувати в одному пункті МСБО 38 і для кожної групи НМА навести відповідні приклади.

Як уже зазначалося вище, питання щодо виявлення активів, які мають невідчутну природу і впливають на ринкову вартість компанії, досліджені в працях багатьох українських і закордонних економістів, але вони на сьогодні залишаються відкритими. Виникає необхідність в обліку, оцінці й управлінні об'єктами НМА, які збільшують вартість компанії, але не відображаються у фінансовому обліку і звітності.

Також необхідно враховувати, який саме об'єкт підлягає оцінці та з якою метою проводиться оцінка. Вартісна оцінка НМА не є об'єктивно існуючою величиною, вона містить елемент невизначеності, на яку впливає специфічна природа цього виду активу, повільний розвиток ринків НМА, рівень компетентності спеціалістів (досвід, кваліфікація), а також їх судження на основі застосування відповідних методів оцінки. За своєю природою НМА більшою мірою можуть бути подібними, ніж ідентичними.

Виявлення об'єктів НМА, які відсутні в облікових стандартах, але існують в компанії, дасть змогу встановити приховані резерви її діяльності. Вартісна оцінка виявленої частини НМА є важливою складовою управління вартістю НМА компанії, що має проводитися з метою оцінки достовірної вартості компанії в цілому. На нашу думку, з метою удосконалення управління НМА необхідно виокремити об'єкти НМА, що не відображені у П(С)БО 8, але повинні оцінюватися компанією: списки клієнтів, договори з клієнтами та пов'язані з ними відносини, позадоговірні відносини з клієнтами;

контракти на рекламу, будівництво, управління, постачання; договори про відмову від конкуренції; договори про конфіденційність; договори франшизи; договірні або позадоговірні права на формули, проекти, рецепти; заголовки та назви видань; НМА в стадії розробки; права на трансляцію; інформаційні ресурси, включаючи прогнози, розрахункові оцінки, технічні дані; раціоналізаторські пропозиції; навчена і зібрана разом робоча сила; трудові договори; договори страхування; технічні бібліотеки та сховища газет; гудвіл; персональний гудвіл.

Новим видом угод в українському бізнесі можна вважати угоди про відмову від конкуренції. За міжнародними і європейськими стандартами оцінки угоди про відмову від конкуренції (мають різну назву) вважаються НМА, але у міжнародних і національних стандартах обліку вони не зустрічаються.

Договір про уникнення конкуренції (угода про відмову від конкуренції) – це договір, що укладається між роботодавцем і службовцем, який обмежує останнього від роботи в будь-якому подібному бізнесі на певний час після припинення трудових відносин, а також може містити ще інші умови.

Наприклад, ще одним варіантом угоди про відмову від конкуренції може бути договір про купівлю компанії, в якому буде зазначено, що протягом певного періоду з моменту набуття чинності угоди продавець зобов'язується утримуватися від будь-якої конкуренції з компанією, що поглинається [8, с. 80].

Також необхідно згадати договір про конфіденційність, який укладається між двома сторонами, в якому вони погоджуються на захист конфіденційної інформації, що розкривається під час здійснення підприємницької діяльності. На нашу думку, ці два види договорів необхідно віднести до НМА в українській практиці. Ці види договорів відіграють особливо важливу роль у зв'язку зі

зростаючою конкуренцією у сферах інновацій і високих технологій. Їх застосування дає змогу компаніям зберегти значні конкурентні переваги протягом певного періоду, зберігаючи свої ідеї в секреті, що має вплив на їхній дохід і сприяє зростанню вартості компанії.

Договори франчайзингу полягають у тому, що покупець франшизи отримує від продавця право використовувати торговельну марку та бізнес-систему продавця. Під поняттям “франчайзинг” в українському законодавстві розуміють комерційну концесію. Отже, в українській практиці це буде договір комерційної концесії. Відповідно до П(С)БО 8 договір франчайзингу належить до інших НМА (право на використання економічних та інших привілеїв). В методичних рекомендаціях не викладено порядок обліку договору франчайзингу, тому існують різні підходи щодо відображення в обліку операцій, пов'язаних з франчайзингом. Існують рекомендації, які вказують на необов'язковість створення НМА, а суму роялті списувати на витрати. Другий підхід, на нашу думку, правильний – це облік договорів франчайзингу на субрахунку 127 “Інші нематеріальні активи”.

Необхідно зазначити, що в науковій літературі економісти також піднімають питання щодо введення до складу НМА і розробки методики обліку НМА термін використання, яких менше року. Так, З.-М. Задорожний вважає, що відсутність у визначенні НМА в нормативно-законодавчих і методичних документах планового терміну їх використання більше одного року означає, що такі активи можуть бути не тільки необоротними, але й оборотними [9, с. 119; 10].

В цілому з метою ефективного управління НМА виникає необхідність проведення їхньої оцінки для встановлення об'єктивної вартості НМА, якими володіє підприємство для прийняття подальших управлінських рішень.

Висновки. Проведене порівняння об'єктів НМА у міжнародних, європейських і національних стандартах оцінки й обліку дало змогу встановити низку відмінностей, які вказують на те, що в облікових стандартах наведені об'єкти, що відображаються в обліку і фінансовій звітності суб'єкта господарювання, але вони не повною мірою розкривають ринкову вартість компанії. НМА, які не відображено у фінансовій звітності, впливають на підвищення доходу і ринкової вартості компанії. Компанія може мати значно більшу ринкову вартість за рахунок НМА, не відображених в обліку. Міжнародні і європейські стандарти оцінки, окрім об'єктів НМА, що відображаються в обліку, також охоплюють і ті об'єкти, що не відображаються у фінансовій звітності компанії, але впливають на її вартість. Для удосконалення управління НМА виокремлено об'єкти НМА, що не відображені у П(С)БО 8, але повинні оцінюватися компанією.

Оцінка НМА є недостатньо розробленим напрямом професійної оцінки майна, тому виникає необхідність в удосконаленні національного стандарту оцінки об'єктів інтелектуальної власності з наближення його до міжнародної практики. Також потребує розробки стандарт оцінки НМА, який буде регулювати об'єкти, що не належать до інтелектуальної власності з включенням для оцінки об'єктів, які впливають на ринкову вартість підприємств, але не відображаються у фінансовій звітності компанії, що застосовуються в міжнародній практиці з одночасним урахуванням сучасного економічного розвитку.

Отримані результати окреслили напрям проведення подальших досліджень для удосконалення методики оцінки НМА.

Список використаних джерел

1. *International Valuation Standards 2017*. [Electronic resources]. – Access mode : <http://www.cas.org.cn/docs/2017-01/20170120142445588690.pdf>.

2. *European Valuation Standards TEGoVA 2003. Guidance Note 8 "Valuations of Intangible Assets"* [Electronic resources]. – Access mode : <http://www.tegova.org>.

3. *RICS Valuation – Global Standards 2017* [Electronic resources]. – Access mode : <https://www.roger-hannah.co.uk/uploads/red%20book-170725-023901.pdf>.

4. Про затвердження Національного стандарту № 4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності". Затверджено Постановою КМУ від 3.10.2007 р. № 1185 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // База даних "Законодавство України". – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-p>.

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. Міжнародний документ від 01.01.2014. – Режим доступу : https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IAS%2038_ukr_2016.pdf.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи". Затверджено наказом МФУ від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України // База даних "Законодавство України" – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99/>.

7. Колчар Ю.О. Облікова оцінка клієнтської бази як нематеріального активу банківських установ : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Ю. О. Колчар. – Одеса, 2014. – 20 с.

8. Хитчнер Дж.Р. Оценка стоимости нематериальных активов : моногр. / под научной редакцией В.М. Рутгайзера. – М. : Издательство "Марсейка", 2008. – 146 с.

9. Задорожний З. Проблемні питання якості інформації бухгалтерського і управлінського обліку малоцінних активів / З. Задорожний // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2018. – Вип. 1. – С. 115–124.

10. Крупка Я.Д. Бухгалтерський облік в будівництві / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Р.О. Мельник. – Тернопіль : ПП "Принтер-інформ", 2004. – 514 с.

11. Бутнік-Сіверський О. Теоретичні засади інтелектуальної інноваційної діяльності на підприємстві / О. Бутнік-Сіверський, А. Кравецька // Економіка України. – 2004. – № 12. – С. 31–37.

12. Диба В.М. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах інституційних змін: теорія і методологія : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.09 / В.М. Диба. – К., 2017. – 443 с.

13. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление / Т. Коупленд, Т. Коллер, Д. Муррин. – 3-е изд. – М. : Олімп – Бизнес, 2005. – 562 с.

14. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства : моногр. / П.О. Куцик, І.М. Дрогобицький, З.П. Плиса, Х.І. Скоп. – Львів : Растр-7, 2016. – 268 с.

15. Пузыня Н.Ю. Оценка и управление нематериальными активами компании / Н.Ю. Пузыня. – СПб. : Изд-во СПбГЭУ, 2013. – 179 с.

16. Федулова Л.І. Методичні аспекти оцінки інтелектуального капіталу компаній / Л.І. Федулова // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 17–21.

17. Edvinsson L. Intellectual capital: realizing your company's true value by finding its hidden brainpower / L. Edvinsson, M.S. Malone. – Harpercollins Publishers, Inc., 1997. – 240 p.

18. Sveiby K. E. Methods of measuring intangible assets: [Electronic resources] / K.E. Sveiby – Access mode : https://www.sveiby.com/files/pdf/1537275071_methods-intangibleassets.pdf

References

1. *International Valuation Standards 2017*. Available at: <http://www.cas.org.cn/docs/2017-01/20170120142445588690.pdf>.

2. *European Valuation Standards TEGoVA 2003. Guidance Note 8 "Valuations of Intangible Assets"*. Available at: <http://www.tegova.org>.

3. *RICS Valuation – Global Standards 2017*. Available at: <https://www.roger-hannah.co.uk/uploads/red%20book-170725-023901.pdf>

4. Pro zatverdzhennya Natsional'noho standartu № 4 "Otsinka maynovykh prav intelektualnoyi vlasnosti". Zatverdzheno Postanovoiu Kabinety Ministriv Ukrainy vid 3.10.2007 r. №1185. [On approval of National standard No. 4 "Appraisal of intellectual property rights"]. (2007, October, 3). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-p>.
5. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 38 "Nematerialni aktyvy": mizhnarodnyi document vid 01.01.2012 [International accounting Standard 38 intangible assets: International document]. (2012, January, 1). Available at: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/IAS%2038_ukr_2016.pdf.
6. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 8 "Nematerialni aktyvy". Zatverdzheno nakazom MFU vid 18.10.1999 r. № 242. [National accounting standard 8 Intangible assets]. (1999, October, 18). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99/>.
7. Kolchar, Yu.O. (2014). Oblikova otsinka kliientskoi bazy yak nematerialnoho aktyvu bankivskykh ustanov [Accounting for the client base as an intangible asset of banking institutions]. (Thesis 08.00.09). Odesa: Odesa National Economic University [in Ukrainian].
8. Hitchner, J. R., Rutgaizer, V. M. (Ed.). (2008). Otsenka stoimosti nematerialnykh aktivov [Valuation of intangible assets]. Moscow: Maros-eika [in Russian].
9. Zadorozhnyi, Z. (2018). Problemni pytannia yakosti informatsii bukhhalterskoho i upravlinskoho obliku malotsinnykh aktyviv [Problematic issues relating to the quality of information used for accounting and management accounting of low-cost assets]. Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University, 115–124. (Vol. 1). [in Ukrainian].
10. Krupka, Ya.D., Zadorozhnyy, Z.V., & Mel'nyk, R.O. (2004). Bukhhalterskyi oblik v budivnytstvi [Accounting in construction]. Ternopil: PP "Prynter-inform" [in Ukrainian].
11. Butnik-Siverskyi, O. (2004). Teoretychni zasady intelektualnoi innovatsiynoi diialnosti na pidpryyemstvi [Theoretical foundations of intellectual innovation activity at the enterprise]. Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine, 12, 31–37 [in Ukrainian].
12. Dyba, V.M. (2017). Oblik ta analiz nematerialnykh aktyviv v umovakh instytutitsiynykh zmin: teoriia i metodolohiia [Accounting and analysis of intangible assets under institutional changes: theory and methodology]. (Thesis 08.00.09). Kyiv: [in Ukrainian].
13. Kouplend, T., Koller, T., & Murrin, D. (2005). Stoimost kompaniy: otsenka i upravlenie [Cost of companies: evaluation and management]. Moscow: Olimp – Biznes [in Russian].
14. Kutsyk, P.O., Drohobych, I.M., Plisa, Z.P., & Skop, H.I. (2016). Oblikova kontseptsiiia upravlinnia vartisty nematerialnykh aktyviv pidpryyemstva [Accounting concept of management of the value of intangible assets of the enterprise]. Lviv: Rastr-7 [in Ukrainian].
15. Puzynia, N.Yu. (2013). Otsenka i upravlenie nematerialnymi aktivamy kompanii [Evaluation and management of company's intangible assets]. Saint Petersburg: SPb State Economic University [in Russian].
16. Fedulova, L.I. (2006). Metodichni aspekti otsinky intelektualnoho kapitalu kompanii [Methodological aspects of the assessment of the intellectual capital of companies]. Problemy nauky – Problems of Science, 9, 17–21 [in Ukrainian].
17. Edvinsson, L., & Malone, M. S. (1997). Intellectual capital: realizing your company's true value by finding its hidden brainpower. New York: Harpercollins Publishers.
18. Sveiby, K.E. (2001). Methods of measuring intangible assets. Available at: https://www.sveiby.com/files/pdf/1537275071_methods-intangibleassets.pdf

Стаття надійшла до редакції 25.12.2018.

НАШІ АВТОРИ

БАК Наталія Андріївна	кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича
БЛАГУН Іван Іванович	кандидат економічних наук, викладач кафедри менеджменту і маркетингу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
БАТАГОВИЧ Михайло Іванович	здобувач кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету
ДАЛЄВСЬКА Тетяна Анатоліївна	кандидат економічних наук доцент кафедри фінансів Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету
КІЗИМА Тетяна Олексіївна	доктор економічних наук, професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія Тернопільського національного економічного університету
КОСТЕЦЬКИЙ Володимир Володимирович	кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту та страхування Тернопільського національного економічного університету
ПИТЕЛЬ Святослав Васильович	кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету
РОЖЕЛЮК Вікторія Миколаївна	доктор економічних наук, доцент кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг Тернопільського національного економічного університету
СИЗОНЕНКО Олена Василівна	викладач-стажист кафедри "Публічне управління, адміністрування та право" Таврійського державного агротехнологічного університету
СИНЮТКА Наталія Геннадіївна	докторант кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету
СТАЦУК Олена Володимирівна	доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

НАШІ АВТОРИ

ТУЛАЙ Оксана Іванівна	доктор економічних наук, професор кафедри фінансів імені С.І. Юрія Тернопільського національного економічного університету
ЛУЦИК Анатолій Ігорович	кандидат економічних наук, доцент кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету
ШИМКО Ярослав Романович	асистент кафедри фінансів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ЯСИШЕНА Валентина Валеріївна	кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри обліку і оподаткування підприємницької діяльності Тернопільського національного економічного університету
ЯМЕЛИНЕЦЬ Андрій Ігорович	студент факультету фінансів Тернопільського національного економічного університету

Тематична спрямованість журналу: висвітлення актуальних питань теорії фінансів, грошей і кредиту; проблем у сфері державних фінансів; оподаткування і фіскальної політики; державного адміністрування й фінансового менеджменту; банківської справи й монетарної політики; ринку фінансових послуг і міжнародних фінансів.

Інформація для авторів наукового фахового журналу “СВІТ ФІНАНСІВ”

Науковий журнал Тернопільського національного економічного університету “Світ фінансів” заснований у травні 2004 року.

Журнал належить до переліку фахових видань у галузі економічних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України № 515 від 16 травня 2016 р.).

Журнал “Світ фінансів” включено Міжнародним Центром періодичних видань (ISSN International Centre, Париж) до міжнародного реєстру періодичних засобів масової інформації із числовим кодом міжнародної ідентифікації: ISSN 1818-5754.

ВИМОГИ ДО НАУКОВИХ СТАТЕЙ:

1. До редакції приймають наукові статті, написані на актуальну тему, що містять результати глибокого наукового дослідження та обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті. Проблематика статті повинна відповідати тематичному спрямуванню журналу.

2. Редакція приймає до публікації наукові статті, які підготовлені спеціально для наукового фахового журналу “Світ фінансів”, ніде раніше не публікувалися і не подавалися до інших видань (**на останній сторінці статті автор має засвідчити це відповідною фразою і поставити свій підпис у сканованому форматі**).

3. Статті у журналі друкуються **українською мовою**, що зазначено у Свідоцтві про державну реєстрацію засобу масової інформації (КВ № 12264-1148 ПР від 1.02.2007 р.).

4. Стаття має включати **обов’язкові структурні елементи** відповідно до вимог ВАК України (Бюлетень ВАК України, № 1, 2003 р.), а саме: 1) **постановка проблеми** в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями; 2) **аналіз останніх досліджень** і публікацій, де започатковано розв’язання даної проблеми, і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття; 3) формулювання цілей статті (**мета статті**); 4) **виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; 5) **висновки** з даного дослідження та перспективи подальших розробок у цьому напрямку.

5. Редколегія здійснює внутрішнє та зовнішнє **рецензування статей**. У разі негативної рецензії статтю повертають автору на доопрацювання або відхиляють. Основні причини відхилення статей:

- невідповідність вимогам журналу щодо тематичної спрямованості та оформлення;
- стаття вже була опублікована в іншому виданні (включаючи електронні видання та мережу Інтернет);
- надмірна локальність статті, що спричинює обмеженість охоплення зацікавленої аудиторії;
- слабкий науково-теоретичний рівень і низька практична цінність статті.

6. Автори без вченого ступеня повинні разом зі статтею представити наукову рецензію доктора наук. Підпис рецензента має бути завірений печаткою установи. Одноосібні статті аспірантів першого року навчання, магістрів, студентів не розглядаються.

7. Загальний **обсяг** статті повинен становити від 15 до 18 сторінок (формат А4, гарнітура “Times New Roman”, кегель 14, міжрядковий інтервал 1,5 (список літератури – через 1,0 інтервал); параметри сторінки (береги) – 2 см з усіх боків, абзацний відступ – 1,25 см).

Графічний матеріал слід виконувати в доступних для подальшого редагування програмах: таблиці – у редакторі Microsoft Word; діаграми – у редакторі Microsoft Excel або Microsoft Graph; рисунки – у вигляді організаційних діаграм за допомогою панелі малювання редактора Microsoft Word; формули – у редакторі формул. За наявності ілюстрацій просимо додатково надавати файли у тих програмах, у яких вони були створені. Наприклад, якщо ілюстрації виконані в програмі Excel, то до основного файлу Word слід додати файли у форматі *.xls, якщо ілюстрації скановані – у форматі *.tif або *.jpg. При побудові графіків майте на увазі, що журнал є чорно-білим.

Кількість таблиць і рисунків повинна бути мінімальною. Всі таблиці та рисунки мають бути пронумеровані та мати назву. Під кожною таблицею та рисунком має бути зазначено джерело даних або авторство.

Стаття має бути відредагована і надіслана разом із супровідними матеріалами електронною поштою: svitfin@tneu.edu.ua.

8. Стаття повинна бути сформована за такими **елементами**:

- 1) код УДК (розміщується на початку статті);
- 2) прізвище, ім'я та по батькові автора (співавторів);
- 3) назва статті;
- 4) анотація (не менше 8 рядків);
- 5) ключові слова (не менше 5, але не більше 8);
- 6) JEL Classification (розміщуються під key words, кількість – від 1 до 5, в одному рядку; наприклад, JEL Classification: C12, C14, C18);
- 7) текст статті;
- 8) список використаних джерел;
- 9) References.

Позиції 2, 3, 4, 5 подаються окремими блоками українською, російською та англійською мовами.

9. Обов'язковими є **посилання** на джерела використаних матеріалів, фактичних та статистичних даних (подають в тексті статті у квадратних дужках). Назви використаних джерел (не менш як 10) у списку розміщують в порядку згадування в тексті. Обов'язковим є посилання в тексті статті на праці зарубіжних авторів (їх прізвища подають українською, а в дужках – англійською мовою). Праці авторів, на прізвища яких є посилання в тексті статті, обов'язково мають бути в списку використаних джерел.

Посилання на підручники, навчальні посібники та науково-популярну літературу є небажаними. Посилання на власні публікації допускаються лише в разі нагальної потреби.

10. **Список використаних джерел** має складатися із двох блоків:

- 1) *Література*, де подаються джерела мовою оригіналу, оформлені відповідно до українського стандарту бібліографічного опису (форма 23, затверджена наказом ВАК України від 03 березня 2008 р. № 147);
- 2) *References* – ті самі джерела, транслітерація латинською та англійською мовою, оформлені за міжнародним бібліографічним стандартом APA-2010 (зразок див. http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/references_extend_summary_ukr.pdf). Назви періодичних україно- та російськомовних видань (журналів, збірників та ін.) подаються транслітерацією (див. правила української транслітерації), а в дужках – англійською мовою.

11. Автор (співавтори) повинні обов'язково представити довідки про автора(ів), в якій вказати:

- прізвище, ім'я та по батькові автора (співавторів);
- науковий ступінь, учене звання, посаду за основним місцем роботи (англійською мовою – вказувати тільки ту частину назви організації, що стосується поняття юридичної особи, не зазначати назви кафедри, лабораторії, іншого структурного підрозділу всередині організації);
- наукову спеціальність, у рамках якої написана стаття;
- для аспірантів – рік навчання, ПІБ, науковий ступінь, учене звання, посаду, контактний тел. наукового керівника;
- точну поштову адресу, куди надсилатиметься авторський примірник журналу;
- контактні телефони;
- особистий e-mail автора (співавторів).

12. **Вимоги до англійських анотацій.** Анотація англійською мовою (Abstract) повинна бути складена відповідно до вимог міжнародних наукометричних баз. Abstract потрібно вставити в текст статті, а також надіслати окремим файлом разом із українським оригіналом. Abstract за обсягом має бути більшою, ніж українсько- та російськомовна анотації, оскільки це фактично стислий виклад статті, її реферування.

Структура і зміст англійських анотацій:

- 1) проблема – **Introduction**;
- 2) мета – **Purpose**;
- 3) методи дослідження – **Methods** (доцільно описувати лише в тому випадку, якщо вони містять новизну і становлять інтерес з погляду представленої статті);
- 4) основні результати дослідження – **Results** (треба описувати точно та інформативно, наводячи основні теоретичні й експериментальні результати, фактичні дані, виявлені взаємозв'язки і закономірності. При цьому надається перевага новим результатам та даним довгострокового значення, важливим відкриттям, висновкам, що спростовують існуючі теорії, а також даним, що, на думку автора, мають практичне значення);
- 5) висновки та конкретні пропозиції автора – **Conclusion** (можуть супроводжуватися рекомендаціями, оцінками, пропозиціями, гіпотезами, описаними у статті).

Відомості, що містяться в назві статті, не повинні повторюватися в тексті англійської анотації. Варто уникати зайвих вступних фраз (наприклад, “автор статті розглядає...”). Історичні довідки, якщо вони не складають основний зміст, опис раніше опублікованих робіт і загальноновідомі положення в анотації не наводяться. Слід вживати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових документів, уникати складних граматичних конструкцій та застосовувати ключові слова з тексту статті. Текст має бути лаконічним і чітким, вільним від другорядної інформації, зайвих вступних слів, загальних і незначних формулювань. Скорочення й умовні позначки, крім загальноновживаних, застосовують у виняткових випадках. Обсяг Abstract визначається змістом публікації, але не повинний бути меншим, ніж дві третини сторінки. Abstract має бути написана якісною англійською мовою.

Термін подання матеріалів: у 1 випуск – до 25 грудня попереднього року,
у 2 випуск – до 25 березня поточного року,
у 3 випуск – до 25 травня,
у 4 випуск – до 25 вересня.

Запрошуємо до творчої співпраці.

Редколегія наукового журналу
“Світ фінансів”